

Kontrolli, hoiva ja itsemääräämisen mahdollisuudet laitosympäristöissä

Tutkijatohtori Virve Repo

Tampereen yliopisto / yhteiskuntatieteet

JustSpaces - tutkimusryhmä

JUSTSPACES
RESEARCH NETWORK

Taustaa

- ◇ Väitöskirja 2020 Turun yliopiston maantieteen laitokselta
- ◇ Käsitteli pääasiassa ikääntyneiden laitoshoivaa hoivakodeissa ja psykiatrisella osastolla
- ◇ Tutkijatohtorina Turussa Niuvanniemen sairaala ja Saramäen psykiatrinen vankisairaala
- ◇ Tampereen yliopisto 2022
- ◇ Ikääntyminen lähiöissä, tilalliset ratkaisut muistisairaiden hoivassa, naapuriavun merkitys senioriasumisessa, LGBTQI+ henkilöiden ikääntyminen ja tilallinen kokeminen.
- ◇ Asumisen epävarmuus (SA-hanke 2024)

Luennon rakenne

- ◇ Hoiva tutkimuksessa
- ◇ Tilallinen näkökulma
- ◇ Esimerkkejä Suomessa tehdystä tutkimuksesta
- ◇ Esimerkkejä Hollannissa tehdystä tutkimuksesta
- ◇ Yhteenveto
- ◇ Aikaa kysymyksille

Hoiva

- ◆ Hoivaa on tarkasteltu tutkimuksessa jo vuosikymmenien ajan, etenkin feministisessä tutkimuksessa
- ◆ Hoiva voi olla joka mielen tila tai viitata käytäntöihin (Lundman & Kymäläinen 2023)
- ◆ Hoiva on hyvinvointiyhteiskunnan vastuulla?

[Photo credit: [Patient Care Technician](#)]

Hoiva

- ◇ Hoiva on monimutkainen yhdistelmä, johon liittyy tunteet, velvollisuus, käytännöt ja tuotteistaminen
- ◇ Hoidon tuotteistamisen seuraukset?
  - ◇ Care without caring? Hoivaamista ilman välittämistä (Green and Lawson 2011)
  - ◇ Tehokkuusajattelu
  - ◇ Rutiinien korostuminen (Milligan & Wiles 2010)
  - ◇ Reitti kohti kontrollia?

Miksi tilallinen näkökulma?

- ◆ Yleisiä kontrollin muotoja
  - ◆ Eristäminen
  - ◆ Liikkumisen rajoittaminen

- ◆ Tilallisuuden kautta uudenlaisia näkökulmia mm. itsemääräämisoikeuteen

Tilallisuus

- ◇ Tila ei koostu pelkästään fyysisistä raameista, kuten seinät, katto, ovet, esineet
- ◇ Tila muodostuu myös esim. ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa
- ◇ Siihen vaikuttaa myös mm. lait ja säännökset, miten tilassa voidaan käyttäytyä

Hoivan ja kontrollin tilat

Kiellettyjä

- Hoitajien kanslia
- Keittiö

Kontrolloituja

- Virkistystoiminnan tilat
- Terassi
- Sauna
- Piha

Sallittuja

- Yleiset tilat
- Oma huone
- Kuitenkin aikataulut kontrolloivat myös näiden tilojen käyttöä
- Saavutettavuus

Picture: Anni Nykänen
mummo.sarjakuvablogit.com

Turvallisuuden vaatimus ja suhtautuminen riskeihin

Rajoitetussa tilassa

- ◇ Valvira: Liikkumisen rajoittamista perustellaan usein turvallisuudella ja asukkaan loukkaantumisen estämisellä. Erilaisista rajoittamistoimenpiteistä voi kuitenkin tulla arjen rutiinia ja osa laitospaistista hoitokulttuuria, joka palvelee ensisijaisesti työntekijöiden työn sujuvuutta
- ◇ Erilaisten käytäntöjen priorisointi (perushoito vs virkistystoiminta)

Rajoitetussa tilassa

- ◇ Tunne lukittuna olemisesta
- ◇ Tilalliset rajoitukset asukkaan omaksi parhaaksi (rajoitetaan etukäteen)
- ◇ Itsemääräämisoikeus (holhoava asenne)
- ◇ Kuviteltu vapaus

Tilallinen kaltoinkohtelu

- ◇ Ulkoilun puuttuminen
  - ◇ Kaikki eivät kuitenkaan halua ulos, erityisesti talvella
  - ◇ Lisää laitostumista?
  - ◇ -”kyl se sellain oma maailmansa on tää, et, jollei halua niin ei tarvi lähtee ollenkaan ulos tonne ulkomaailmaan, se on ihan kun semmonen saari, omassa yksinäisyydessäs”
- ◇ Liikuntakyvyttömät asukkaat riippuvaisia henkilökunnasta
- ◇ Hoitohenkilökunnan määrä ja organisointi
- ◇ ”Mun mielest se kun siin on tää niinku tahaton kaltoinkohtelu, se on vaikkapa yksin jättämistä, et ei meil kauheen suuret nää mitotukset oleilta, kaks hoitajaa töissä, ja joku vanhus saa jonkun kohtauksen, romahtaa, mahdollisest kuolee tai hänet toimitetaan ensiapuun, niin se on ihan selvä, et siel jää vaik kuin moni yksin, eli sit synty taas kaltoinkohtelutilanne”

Picture: Anni Nykänen
mummo.sarjakuvablogit.com

Reigershoeve

- ◇ Heemskeerck, Alankomaat
- ◇ Perustettu 2013
- ◇ 27 asukasta, päivätoimintaa noin 30:lle ikääntyneelle
- ◇ Nuoret mielenterveyskuntoutajat

21/01/2025

Tilalliset ratkaisut muistisairaiden hoivan tukena

Kotona olemisen tuntu

- ◇ Omat tavarat ja huonekalut voivat olla tärkeitä
- ◇ Ei pelkkää sisustamista vaan millaista kieltä puhutaan, mitä käytäntöjä ja toimintoja ylläpidetään
- ◇ Persoonan hyväksyminen
- ◇ Tapojen säilyttäminen
- ◇ Vierailuja ei rajoitettu
- ◇ Konfliktit
- ◇ Osallistuminen arjen toimintoihin?
- ◇ Yksityisyyden puute

Tilalliset ratkaisut

Vapaus liikkua?

- ◇ Vapaa pääsy pihalle
  - ◇ Teknologia apuna joissain tapauksissa
- ◇ Markkinat ja kauppareissut
- ◇ Kohtaamisia muiden ihmisten kanssa
- ◇ Kontrolli hienovaraisempaa, mutta olemassa -> yksilökohtainen valvonnan tarve

Tilalliset ratkaisut

Riskien merkitys

- ◇ ”yes-unless”
- ◇ Turvallisuuden ja riskien suhdetta tarkasteltiin tapauskohtaisesti
- ◇ Suhtautuminen riskeihin

Päätelmiä

- ◇ Hoidon ja kontrollin tiloja ei voida aina erottaa toisistaan
  - ◇ Kontrolli nähdään hoivana
  - ◇ Henkilökunnan asenteen tärkeys
  - ◇ Minimoidaan harmin tuottaminen
    - ◇ Liikkuvuus piha-alueella
    - ◇ Merkityksellinen toiminta
      - ◇ Kohtaamiset
  - ◇ Laitosympäristö vs. kodinomaisuus
- ◇ Yksilöllisiä ratkaisuja, ikääntyneet eivät ole homogeeninen ryhmä
  - ◇ Pienempiä yksiköitä

Lopuksi

- ◆ Paikassa ikääntyminen (aging-in-place)
  - ◆ Kotihoito
  - ◆ Päivätoiminta

Kiitos

Kuva: Anni Nykänen
mummo.sarjakuvablogit.com

Lähteet:

Green, M., Lawson, V. (2011). Recentring care: interrogating the commodification of care. *Soc. Cult. Geogr.* 12 (6), 639–654

Lundman, R., Kymäläinen, P. (2023). The suburban ethics of care: caring for shared spaces in suburban regeneration. *Cities* 141.

Repo, V. (2019) Spatial control and care in Finnish nursing homes. *Area* 51 233-240.

Repo, V. (2023) Tilalliset ratkaisut muistisairaiden henkilöiden ympärivuorokautisessa hoivassa. *Terra* 135(3), 141-152

Repo, V. (2023) Lähiö paikassa ikääntymisen affektiivisena tilana. *Alue & Ympäristö* 52:2.

Repo, V. (2024) Spatial solidarity among older adults in age-related housing. *Social science & Medicine*.